

Nora Salbotx

IRAKASLEA

BELL HOOKS

Gloria Jean Watkins izenarekin AEBetan jaioa, idazlea, irakaslea eta militante feminista izan zen bell hooks (1952-2021). Haurra zela, beltzentzako eskolatan hasi zuen ikas-ibilbidea, "agudo ohartu ginen ikasteko eta buruarekin bizitzeko geneukan grina hura ekintza kontrahegemoniko bat zela"; gero, zuriarekin batera ikasgelan, dezepzioa handia izan zen. Bai ikasle gisa bizitakoak, bai irakasle gisa praktikara eramandako pedagogia askatzaileak eta horren bueltako erresistentzia, beldur, hutsegite eta fruituek ondu dute, besteak beste, *Transgresioa irakasgai*. Hezkuntza askatasunaren praktika gisa.

"Dena berdin azaltzen saiatzen gara, gure gorputzak, bizipenak, ezberdinak izanda ere"

Bell Hooks irakaslearen liburua euskarara ekarri du Katakarak: *Transgresioa irakasgai*. Hezkuntzaren indar iraultzaileaz, ahots baztertuez, gorputzek ikasgelan duten presentzia, irakasleen beldurrez eta han-hemenka abiatutako iraultza txikiez hitz egin dugu liburuaren hitzaurrea idatzi duen Nora Salbotxekin: "Diskurtsiboki kritikoa dira irakasle asko, baina praktikara jaitsita arazoak hasten dira".

MIKEL GARCIA IDIAKEZ DANİ BLANCO / ARGIA CC BY-SA

Hezkuntza beti krisian. Paradoxikoa da gainera: gizartea eraldatzeko giltza da, baina statu quo birproduzitu baino ez duela egiten kritikatzeko da.

Hezkuntza krisian dagoela askotan aipatzen den arren, guttitan aipatzen da krisi hori espresuki iraunkortu dela, eta ez dela zerutik erortako krisi bat, 1980ko hamarkadan neoliberalismoak eta kapitalismoak hezkuntzan izandako esku-hartzearen ondorioa da. Hezkuntza ote den birproduktzioarako estatuak duen tresnarik eraginkorrena ala askapenerako giltza, hori ere eztabaida klasikoa da, batzuetan bietatik ere badu, bat besteari arrakalak egin nahian. Bistan da hooks-ek, pedagogia kritikorekin lerrotatzen den heinean, bigarren tesiaren alde egiten duela: askatasunerako eta emantzipazioarako dugun tresnarik indartsuenetakoa da hezkuntza.

Bide horretan, borroka, iraultza, erradikalizazioa... darabiltza hooksek. Gaizki ikusitako kontzeptuak dira ikasgela eta ikasleengan?

Paulo Freire pedagogoari tarte handia eskaintzen dio hooksek. Are, pedagogia kritikoa bi piezako puzzlea balitz, Freirek pieza bat jarri du eta hooksek beste bat: zapalkuntzen, deskolonizazioaren, mendebaldeko gaitzaren beharrezko kritika ho-

rri guztiari hooksek feminismoaren ekarpena egin dio, eta guztiaren oinarrian dago hezkuntza ez dela neutrala, horregatik digresioz beteriko eztabaida sutsuak bulkatzen dituzten ikasgelen alde egiten du hooksek. Baina erranen nuke baietz, gaizki ikusita dagoela hori, eta kurioa da, plano teoriko eta diskurtsiboan irakasle gehienek diotelako sozio-kritikoa direla (Euskal Herrian egin zen ikerketa baten arabera), baina praktikara jaitsita, arazoak hasten dira, eta neutraltasunaren eta objektibotasunaren falazian erortzen gara, beldurrez, konplexuz.

Hain justu, asmo iraultzaileak dituzten irakasleen beldurrez mintzo da hooks, eta nola beldur horiek azkenean kamusten duten hasierako nahia. Beldurra irakasle aurrean autoritatea (boterea?) galtzeari, plangintza aldatzeari, eztabaidatzeari...

hooksek dio irakasle aurrerakoi anitzek ez dutela arazorik plano teorikoan adibidez klase-aurreiritziez aritzeko, baina praktikan, ikasgelaren barne logikan, moldeetan eta portaeretan "arau burgesa" deiturikora jotzen dutela. Alegia, burgesiarren manera onen moldeetan aritzen gara, eta hori gainditzea kostatzen zaigu, kostatzen zaigu aniztasuna onartzea, horrek dakarren guztiarekin: norbere gorputza, jarrera, hitz

"Kostatzen zaigu aniztasuna onartzea, horrek dakarren guztiarekin: norbere gorputza, jarrera, hitz egiteko eta janzteko modua..."

egiteko eta janzteko modua... Beldurra zaio horri, irakaslearen autoritatea ez-baian jarriko delakoan eta ikasgelaren kontrolak ihes egingo digulakoan.

Klase, arraza eta genero deskolonizazioaren beharra hooksek ez baitu mugatzen ikas-materialera, deskolonizazioa behar da ikasgelako dinamika eta eztabaidetan ere.

Erroetara doa: ez da aski ezagutza askatzaile bat transmititzea, praktika askatzaile baten bitartez egin behar da, praktikak berak ere askatzailea behar du izan. Euskal Herritik irakurketa interesgarria egin daiteke: gure bizipenetatik abiatuta, subjektibotasunak aldarrikatzea eta ikusgarri egitea falta zaigu, hezkuntza neutral eta objektiboa delakoari kontra egitea.

"Objektiboa" hitz potoloa da.

Eta erabat bilatua: gizon zuri burgesa eta haren begirada neutralak dira, objektiboak, eta hortik kanpo geratzen dena bistan geratuko da, arreta deituko du. Baliatu dezagun hori, sisteman zirrikituak bilatu eta arrakalak sortzeko.

Ildo berean, esperientzia indibidualak gutxietsi eta ikuspegi orokorra lehenesten dutenen aldean, ikasgelako komunitatea osatzen duen bakoitzak (izan) duen esperientziari garrantzi handia ematen dio hooksek, ikas-

prozesa aberasten duelakoan eta ahots baztertuak ahots pribilegiatuaren kontrapuntu gisa funtzionatzen dutelakoan.

hooksek eskola segregatu batean hasi zuen bere ikas-ibilbidea, beltzak alde batean eta zuriak bertzean, eta horrek arrasto handia utzi zion hasieratik, bere bizipenek eta beste hainbat iturrik eraman zuten hooks esperientziari sekulako garrantzia ematera, baita gorputzari ere, eta behin eta berriz aldarrikatzen du burua eta gorputza banandu ezin direla, nahiz eta sistemak sinetsarazi burua besterik ez garela. Fisikotasunaren aldarri hori ekarpen itzela da eta dio hezkuntza jardueira guztiak zeharkatu beharko lituzketela gure gorputzak eta hortik abiatu beharko genukeela. Berdina al da ikasgelan irakaslea tarimaren gaineratik aritzea edo ikaslearen ondotik? Nola eragiten dute janzkerak, mugitzeko moduak, hitz egiterakoan erabilitako aldaerek...? Ari al gara denok modu batera edo bestera antzeztzen inposatu zaizkigun burgesiaren eta patriarkatuaren manerak? Berdin azaldu behar al nuke esklabismoa eta kolonizazioa, beltz edo zuri izanda? Eta 1936ko gerra, bando bateko edo besteko biloba izanda? Eta literatura edo hizkuntzari loturikoak, euskaldun edo erdaldun izanda? Ez dugu ariketa politikoa hori egiten, eta saiatzen gara dena berdin azaltzen, gure gorputza, bizipenak, esperientziak ezberdinak izanda ere.

Hezkuntza askatzailea egiten saiatzen diren irakasleek ere ari da liburuan. Gurean ere baditugu...

Badira, bai. Hezkuntzatik borrokatzen dugun burujabetza oro zirrikitu eta arrakala dira bide horretan: burujabetza teknologikoa, elikadurarena, hizkuntzarena, lurrarena, gorputzarena, sexu-genero sistemaren bueltakoa... Bide horretan ari gara, espazioak eraldatzen ditugunean begirada feminista batetik, helduzentrismoaz gaindiko ekimenak proposatzen ditugunean, jangelan bertako ekoizleen elikagaiak erabiltzen ditugunean, batzarrak antolatzen ditugunean, memoria historikoa eta langile klasearena lantzen ditugunean gelan, euskararen bitartez elkar "ukitzen" ditugunean (hooksen hizkuntzari lotuta darabilen esaldi eder bat baliatuz), baita fardelak begietara begira aldatzen ditugunean ere (eta ez fabrika batean bageunde bezala)... Kontua da ea hori guztia politizatzen dugun, ea kontzientzia politikotik egiten dugun, jabetuta iraultza txiki horiek batuta iraultza handi bat egin dezakegula. Finean, eskolan goizean sartzen garenetik ilunabarrean ikastetxea garbitzen duten arte gertatzen den guztia politikoa da (zaintza, elikadura, botere harremanak, parte-hartzea, hizkuntzak...) eta horren kontzientzia hartzea beharrezkoa da. ●